

Илм, муаллим ва мутааллимнинг фазилати



08:40 / 18.07.2019 1429

Аллоҳ таоло инсонларга беҳисоб неъматларни берган, уларнинг ҳаммаси ҳам бир-биридан қадрли ва фазилатлидир. Мана шу неъматларнинг ичидаги доимо ўзимиз билан бирга бўладиганларининг баъзиларини эслатиб ўтмоқчимиз. Аввало ҳар бир мўмин- мусулмон учун энг қадрли бўлган неъмат - иймон ва илм неъматидир. Бу иккала неъмат мужассам бўлган тақдирда рўёбга чиқадиган энг улуғ неъмат - Аллоҳга қулликни изҳор қилишга сабаб бўладиган ибодатдир. Сўнгра кўриш, эшитиш, гапириш, сезиш, тафаккур, ақл, фаросат, қўл, оёқ ва бошқалар. Бу неъматларнинг саноғига етиб бўлмайди. Бу тўғрида Аллоҳ таоло Ўзининг каломи шарифида қуидагича марҳамат қилган:

٣٤ ﴿ تَحْصُوهَا لَا إِلَهَ بِعْدَهُ نَعْمَتٌ تَعْدُوا وَإِنْ

«Агар сизлар Аллоҳнинг неъматларини санасангиз, саноғига етолмайсизлар» (Иброҳим сураси, 34-оят).

Сон-саноқсиз неъматлар ичида инсониятнинг бошқа маҳлуқотлардан ажралиб, юқори мартабаларда туришига сабаб бўладиган неъматлардан бири, шубҳасиз, унинг илм соҳиби бўлишидир. Чунки илм рағбат қилинган нарсаларнинг энг шарафлиси, орзу этилишидан ташқари, қўлга киритилиши учун жидду жаҳд қилишга ундалган нарсаларнинг энг устуни ва эришилган нарсаларнинг энг фойдаси кўпроғидир.

Имом Шофеъий раҳматуллоҳи алайҳ ҳар бир илмнинг ўзига яраша фазилати борлигини баён этиб, шундай дейдилар: «Қуръонни ўрганганди кишининг қиймати юксалур, фиқҳни ўрганганди кишининг қадри олий, ҳадис жамлаганинг ҳужжати қувватли, ҳисоб ўрганганди кишининг фикри гўзал, луғат ўрганганди кишининг табиати дақиқ бўлур. Нафсининг ёмонликларидан ҳимояланмаган кишининг илми унга фойда бермас».

Илм ёшда соҳибига истиқомат йўлини кўрсатади. Улғайгандаги эса уни халқнинг пешвосига айлантиради. Яна илм ботил ва фосид амалларни тузатиб, ислоҳ қиласи, душман ва ҳасадчиларни мағлуб этади, эгри ва янглиш ишларни тўғирлайди, орзу-мақсадларни рўёбга чиқаради. Шунинг учун ҳам илм фазилат ҳисобланади, уни қадрламаган шахс мутлақо жоҳилдир. Жоҳиллар илмнинг фазилатини ўлчайдиган манбага эга бўлмаганлигидан илмнинг фазилатини англамайдилар ва илм аҳлини ҳакир санайдилар, нафслари майл этган тотсиз моллар ва жозибали овозлар билан машғул бўлиб, жаҳолат ботқоғига янада чуқурроқ чўкиб, ботиб бораверадилар. Уларнинг бу ҳолатларини фақатгина олимлар билурлар. Чунки улар ҳам илгари жоҳил бўлганлар ва бу йўлларни босиб ўтганлар. Аммо жоҳиллар ўзларининг ушбу мусибатларини тушуниб ета олмайдилар, зоро, уларда ундаи илм йўқ.

Аллоҳ таоло инсонни ер юзида халифа - ўринбосар қилиб танлагани ва уни илм неъмати билан сийлаб, фаришталардан ҳам фазилатли этгани ҳақида шундай хабар беради:

بِأَسْمَاءِ أَنْبُوْنِي فَقَالَ الْمَلِكَةُ عَلَى عَرَضِهِمْ ثُمَّ كُلَّهَا أَلْأَسْمَاءَ إَادَمَ وَعَلَمَ

صَدِيقِينَ كُنْتُمْ إِنْ هَؤُلَاءِ

٢١

«Ва Одамга исмларнинг барчасини ўргатди, сўнгра уларни фаришталарга кўрсатиб: «Агар ростгўйлардан бўлсангиз, манавиларнинг исмларини менга айтиб берингчи», деди» (Бақара сураси, 31-оят).

Аллоҳ таоло одамни Ўзининг ер юзидағи халифаси қилаётган пайтда унга улуғ бир сирни очганлиги ушбу оятдан билиниб турибди. У ҳам бўлса, одамга исмларнинг барчасини ўргатганидир. Яъни инсон ўзини ўраб турган барча ашёларнинг белгиси сифатида исмни, маънони ишлатади. Ҳис қилинадиган, жисмга эга бўлган нарсаларни фаҳмлаш учун нутқий рамзларни ишлатиш қудрати инсон ҳаётида энг улуғ қудратлардан бири ҳисобланади. Акс ҳолда, бирорга тоғни тушунтирумокчи бўлсанг, уни тоғнинг олдига олиб бориб, айлантириб кўрсатишдан ўзга чора бўлмасди. Агар Аллоҳ таоло инсонга ушбу қобилиятни бермаганида, ер юзида ҳаётни тасаввур қилиш қийин бўлар эди.

Ривоятларда келишича, «Бунинг исми от, буниси тую, манави қуёш, бу эса юлдуз», деб ҳатто кичкина нарсаларгача ўргатилган. Яъни одамнинг ер юзида халифа бўлишининг асосий сабабларидан бири – илм олишга истеъдодининг борлигидир. Ҳозирда инсоннинг ўз илми илиа борлиқнинг ажиб сирларини кашф этаётгани ҳам ўшанда берилган қобилият натижасидир.

«Таълим ва тарбия» китобидан олинди